

När församlingarna ställer om

År 2005 presenterades studien *The Spiritual Revolution* som byggde på forskarna Paul Heelas och Linda Woodhead Mbes studium av människors sökande och utövande av tro och andlighet. Resultatet av deras forskning visade på en förskjutning från en mer traditionell utövning av religion till ett mer subjektivt och individuellt bejakande av andlighet. Heelas och Woodhead Mbe såg denna förskjutning som en följd av sociologiska förändringar i samhället som kunde förklaras genom begreppet »den subjektiva vändningen» – en vändning som påverkat såväl det politiska engagemanget som utövandet av religion, eftersom människor har allt svårare att godta givna roller, auktoriteter eller ordningar.

Fokus har i stället lagts på det individuella och subjektiva. Människors sökande efter andlighet handlar mer om att vända sig inåt för att söka svar i sig själva. Trots detta menade Heelas och Woodhead Mbe att den subjektiva vändningen visar att de kyrkor/församlingar, som ha en mer traditionell karaktär, troligen klarar sig bäst i framtiden. Den traditionellt religiösa framtoningen innebär bl.a. att förkunnelsen tydligt betonar det kristna budskapet, vilket även måste ligga till grund för församlingens verksamhet. De kyrkor som däremot tonar ned skillnaden mellan Gud och människa, där förkunnelsen mer präglas av rådande samhällsfrågor och betoningen läggs på etik och moral, riskerar att få det svårare att klara sig.

Studiens resultat är i högsta grad aktuellt i rådande situation, då Sverige och hela världen drabbats av Corona-pandemin. Resultaten kan jämföras med de förändringar som utifrån Folkhälsomyndighetens rekommendationer gjorts i församlingarna och som påverkat gudstjänster, mässor och övrig församlingsverksamhet. Devisen från nationell-, stifts- och församlingsnivå har varit: *Vi ställer inte in, vi ställer om* – en devis som markerar något fundamentalt för förståelsen av gudstjänstlivet som församlingsverksamhet. Svenska kyrkans tro och liv bygger ytterst på något som inte är förhandlingsbart eller som kan pausas under en tid för att sedan återupptas när tiden är mogen.

Firandet av gudstjänst, bedrivandet av undervisning samt utövandet av diakoni och mission är uppdrag som församlingarna dagligen har att förvalta och utöva utifrån Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Bekännelsen är alltså inte något som är historia utan den påverkar och formar församlingarnas verksamhet i dag. Kyrkans bekännelse kan, hur otroligt det än låter, därför även förstås i ljuset av marknaden och som ett företags varumärke. I dag talas ofta om att varje företag behöver sin egen *USP (unique selling point)*, något som gör företaget intressant på marknaden och lockar investerare att satsa.

Kyrkan är inte ett företag. Men hon har en USP! Hon har den i sin bekännelse: evangeliet om Jesus Kristus. Därför är Svenska kyrkans uppdrag att genom församlingarna i ord och handling ständigt förmedla och synliggöra evangeliet. Den franske jesuiten Henri de Lubacs ord gör detta tydligt: »Om Kristus är Guds sakrament, är Kyrkan för oss Kristi sakrament. Hon har till uppgift att representera honom, att göra honom i sanning närvarande.»

Svenska kyrkans USP, grundad i teologin, är fundamental också i denna tid då församlingarna måste tänka om och tänka nytt. Det nya måste ske utifrån en teologisk reflektion över vad som är Svenska kyrkans och den världsvida Kyrkans uppdrag och väsen. För att parafrasera uttrycket, »i nöden prövas vännen», så kan man säga att i nöden prövas Kyrkans USP – och just nu är vi i en nödens tid. Annars finns det en risk att församlingarna med en stor portion välvilja vill göra allt för att just »vår» församling ska synas på sociala medier och slå sig fram i det redan trånga utrymmet som finns för att höras och synas. Följden kan bli att det skapas ny verksamhet som vare sig är teologiskt genomtänkt eller utgår från vad som är Kyrkans väsen och funktion utifrån hennes bekännelse.

När församlingens uppgift är vag och odefinierad riskerar vi att få en *teologisk ut-rationalisering* där andra värden och mål än Svenska kyrkans egna betonas och prioriteras. Är då mångfalden i uttryckssätt för gudstjänster och övrig verksamhet verkligen ett mål i sig för Svenska kyrkan? Det är en fråga som såväl den lokala som den nationella ledningen behöver fundera över.

Om mångfalden är det viktiga i Svenska kyrkans arbete, vilken är då den omistliga traditionen, bekännelsen och tron i Svenska kyrkan som ska komma till uttryck genom hennes gudstjänster och grundläggande uppgift? Om själva mötet med människor är det grundläggande värdet för Svenska kyrkan, vad händer då med uppdraget att vittna om evangeliet? Utan evangeliets vittnesbörd blir aldrig så många möten någonting annat än sociala sammankomster. Men kyrkan vill mer och är mer.

Det är påtagligt att det skett en förskjutning från evangelium till lag, ja, rent av en förväxling. Lagen – aktivismen, samhällsengagemanget, det korrekta i de tidstypiska frågorna – tenderar att beskrivas som evangelium. Just det som studien *The Spiritual Revolution* varnade för. När moral och etik, samhällsfrågor och politiska ställningstaganden dominerar känner inte andliga sökare att de kan finna svar i kyrkans tro. Om inte Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära ligger till grund för hur hon förstår sitt uppdrag i och för världen så har den teologiska ut-rationaliseringen blivit ett faktum. Hon är då inte längre det hon är – Kristi kyrka, ett rum och en plats för sökande, tillbedjan och gudsmöte.

The Spiritual Revolution betonar att kyrkan måste värna det som är unikt för henne, hennes USP – just det som inte går att hitta på andra håll i samhället. Kyrkoordningens klargörande, att Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära ska gestaltas i hennes gudstjänst och liv, behöver därför följas även i denna tid, då församlingarna tvingas tänka om och tänka nytt. Kyrkans liv är ouplösligt förenat med hennes uppdrag. Det blir på så sätt ett uttryck för relationen mellan att göra och att vara, samtidigt som det berör förståelsen av församlingarnas uppgift utifrån hennes USP.

Situationen under senare tid har krävt nytänkande. Men i varje omprövning och strävan efter nya sätt att vara kyrka är den teologiska reflektionen helt avgörande. För det viktiga är inte att kyrkan får vara med, utan att hon är med som bärare av evangeliet – med sin alldeles egna USP. Eller för att citera Einar Billing: »Men glädjeämnet, det måste starkt betonas, är ju icke, får icke vara detta, att kyrkan på något sätt får vara med, utan att den får vara med där med sitt stora glädjeämne» (Den svenska folkkyrkan 2 uppl. 1963).